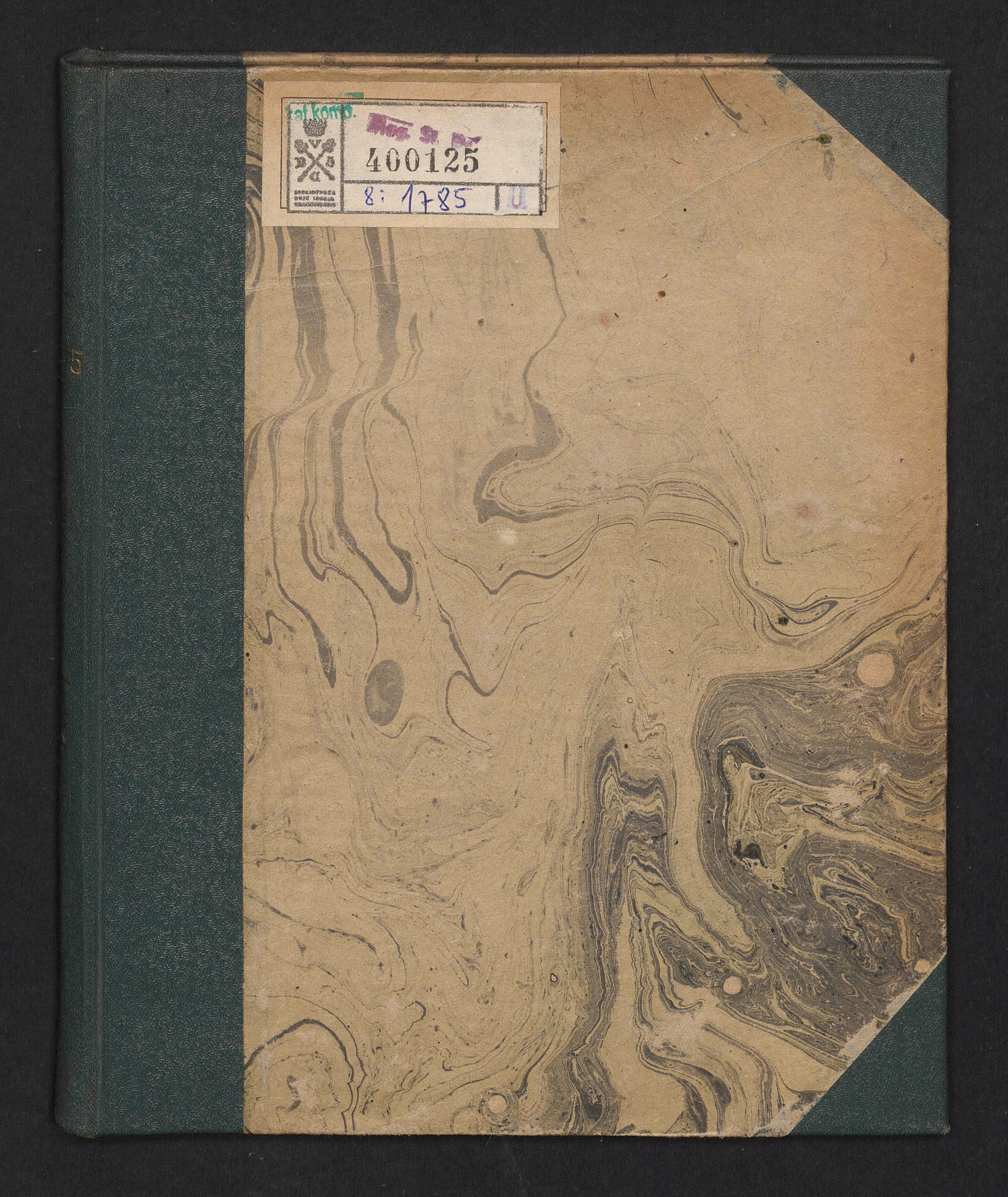

zał komp.
Mag. St. Dr.
400125
8: 1785
U

V
B
J
C
400125
II

900.

Scholae in Polonia

Szkoły Krakowskiego (Gimn. Krak.)

Św [illegible]

Tyłkowskiego Nepomucena: Popis z historyi roślin, ziemiaństwa, wstępu do fizyki i t.d. w trzech klas wyższych szkół Krakow. 1785.

Kraków w 1785

Niewiadome Zeszyty

Św. Anny

POPIS

Z HISTORYI ROŚLIN, ZIÉMIAŃSTWA, WSTĘPU DO FIZYKI, FIZYKI, HISTORYI RZECZY KOPALNYCH, NAUKI O ZDROWIU, i HISTORYI KUNSZTÓW *CZTERECH KLASS WYŻSZYCH* SZKÓŁ KRAKOWSKICH.

pod dozorém

NEPOMUCÉNA TYLKOWSKIÉGO

1785 w Miesiącu Lipcu.

KLASSA III.

Z HISTORYI ROŚLIN.

O Drzewach Owocowych.

1. Dlá wszystkich ogólnie Roślin ziémia powinná bydź czárná, i mieć właściwé przymioty. 2. W Nauce Ogrodniczéy co nazywámy Szkołą? 3. Możná obficie wyprowadzić owocowé Drzéwka z Nasion, lecz z prętszym skutkiém sadzą się leśné płonki. 4. Wielką należy mieć báczność na pieńki, któré się szczépią, tudzież zrazy. 5. Maść do szczepiénia robi się z gliny, do oczkowaniá z Zywicy i wosku. 6. Rożné są sposoby rozkrzewiéniá Drzewek i onych polepszéniá, takie są: szczepiénié, kożuchowanié, Oczkowanié, łączénié, odkładanié, karbowanié, piszczałkowanié, ablaktowanié. Té roboty w praktyce iak się dzieią, przy każdéy szczególnéy robocie namiénią. 7. Doświádczéniá odkryły, że możná owoce wyprowadzić bez pestek. 8. Szczépy i Drzewá rodzącé maią właściwé sobie choroby, i w tych pielęgnowaniu zręcznością ogro-

A dnika

Stary zasób Progr. szkolne

dnika mogą bydź ratowané, utrzymywané w żywości, i urodzayności. 9. Można dosyć długo przechować świéże Owoce. 10. Z pomiędzy innych korzyści owoców, robi się z nich Jabłecznik, napóy zdrowiu przyiémny.

Jarzyny kuchénné. 11. Kto chce mieć Jarzyny kuchenné, potrzeba naprzód zrobić Jnspekt wygodny, albo zamiáſt niego, użyć roszczéniá Jarzyn. 12. na Jnspekcie Jarzyny bardzo rychło można wyprowadzić. 13. Każdy maiący intereſs chodzéniá około Ogrodowin, może sobie wyprowadzić sám Nasionka iak náylepszé, byle w téy mierzé umiáł zręcznie dopomágać Naturze.

Wdzięki Ogrodów. 14. Z pożytkiém Ogrodów można złączyć okázałość. Na tén koniec ſłużą pola kwieciſté, Rabbaty, Szpalery, Attany, Ulice kryté, Piramidy, Arkusy, kósze kwieciſté, Kanappy, Skoki wód, i t. p. to wszyſtko z czego i iak się robi opowiedzą.

Skutki Ziół i Drzéw Kraiowych. 15. Jaką maią moc i Skutki Jesion? Bez? Szczáw kobyli? Swiniáwesz? Cykoryá? Jałowiec? Zywokoſt? Zielé Tatarſkié? Zwiesinosek? Sok Berberysowy?

Z Języka Łacińſkiégo. Wypisy Łacińſkié z Kolumelli na Polſki ięzyk tłómaczyć będą.

KLASSA IV.

z Ziémiańſtwa.

16. Uczniowie téy Klaſsy naprzód uczynią wſtęp do Róinictwa, daléy opiszą Rólnictwo. 17. W każdym kraiu Rólnicto powinno bydź wydoſkonaloné, i Rolnicy poważani. 18. Rólnictwo ieſt bogactwém każdégo kraiu. 19. Co okazuie niedoſtateczność Rólnictwa kraiowégo? Jak go ulepszyć? i dlá których nié wzráſtá przeſzkód? 20. Kraiowé Rolnictwo nie ieſt wielkié, wynalázkami Cudzoziémſkiémi może bydź polepszoné. 21. Na czém zależy Rólnictwo Angielſkié? iak sobie w nim Anglicy poſtępuią? iak z niego korzyſtać? Co Rolnictwo Niémieckié? 22. Jakié są gatunki Gruntów

tów Kraiowych ? Co Ziémia ogrodowá? Glina? Margiel? Wapno ? Gips ? Kréda ? i iakie tych gatunków własności? 23. Czy może bydź iedén gatunek Ziémi np. sama glina zdatny do wydaniá Owoców? które rzeczy z roślin, z wierząt, z Ziémi, z pożytkiém biorą się na uprawę gruntów? 24. Jak wielce szacowny w Rólnictwie Margiél ? iak się uprawuią grunta przez wapno, glinę, piasek, sól, błota, sztuczné łąki, rośliny soczysté, popioły, sadze, pognoie? 25. Z wielu miár użyteczné w Rólnictwie łąki ? iakié służą Rośliny na łąki sztuczné, z postrzeżéniá P. Szubarta? i iak się około tych gatunków tráw w praktyce obchodzić należy ? 26. Co iest Swider Ziémny ? Walec Rólniczy ? Hebel Ziémny ? i té narzędziá do czego służą ?

Wypisy z Xięgi II. Wirgiliusza o Ziémiaństwie tłómaczyć będą z Łacinskiégo na Pólski ięzyk.

Z Wstępu do Fizyki.

27. Aczkolwiek powiérzchniá Ziémi wydaie się bydź oczom płaska, nie iest przecież takową. 28. Bardzo wielą mocnémi dowodami przekonać się można że powiérzchniá ziémi iest okrągłá, i samé nawet niérówności na niéy nikną. 29. Ciężkość wszystkié ciała do ziémi pędzi i na niéy utrzymuie, taż sama ciężkość sprawuie, że kula Ziémská upaśdź nié może. 30. Dni z nocą idą naprzemián i są przyczyny, które nam swit i mrok sprawuią. 31. Z wárstw Ziémi domniemywać się można, iż ziémia na którey miészkámy była niegdyś dném morza. 32. Ciekawy iest stán gór na powiérzchni Ziémi, a ieszcze bardziéy zastanáwiá Fizyka przyrodzénié gór ognistych, i trzęsiénié Ziémi. 33. Chcącému wyrozumieć podział kuli Ziémskiéy, potrzeba się zastanowić nad téy kréśléniém, rożném iéy przecięciu, kołami małémi i wielkiémi, które z takich przecięć powstaią. 34. Kula nié może się dotykać płaszczyzny iak tylko iednym punktém. 35. Co iest powiérzchniá poziomá opowiedzą. Różná bywá u nas wysokość Słońca. 37. Co iest liniia południowá ? kraie Swiata głównė? południk ? bieguny Ziémi ? Równik ? i iak się poznaie szérokość iakiégo mieysca na kuli? długość ? co Równoleżniki ? co karty Jograficzné? ko-

ła na kuli Ziemſkiéy, w krótkości opowiedzą. 38. Rożnica czasu na rożnych mieyscach bywá nie iednaká, to náybardziéy pokazuie się z wáżnych Żeglarzów doświádczéń, którzy w koło ziemię obiéżdzali. 39. Wielka ieſt dni i nocy naszych odmiana, i po wszyſtkich prawie mieyscach Ziémi, która z mniemanégo obrotu Słońca pochodzi. 40. Taż ſama odmiana bywá co do ciepła i zimna, iak się to ze ſkutków Roślin i Zwiérząt pokazuie. 41. Woda przez zimno w lod się obrácá. 42. Słońcé ieſt náycelnieyszą przyczyną ciepła i zimna, ſtąd wnosiémy czému przy biegunach większé zimna. 43. Słońcé zdaie się mieć bieg własny i roczny ku południowi, i północy. 44. Własność kraiów wpróſt ſłoneczych, tudziéż pory Roku daleko są rożné od naszych i biegunowych. 45. Słońcé pod czas porownaniá dniá z nocą má bieg na rowniku. 46. pozorny bieg Słońca ieſt dwoiaki, a ten iednoſtayny. 47. Dlá powietrza i wyziewów rzeczy widzialné wyżéy się wydaią, n ż są położoné dlá łamaniá się Swiatła. 48. Odległość Słońca od ziémi ieſt bardzo wielká, i ziémia w iéy porownaniu niknie. 49. Płaſzczyzna poziomá dwoiaká ieſt myślná i pozorná. 50. Kula w umyśle wyſtawioná ogromnéy wielkości maiącá ténże ſrzodek co Ziémia, nazywá się niebém. 51. Słońcé każdégo dnia zdaie się przebiégać iedén z Równoleźników. 52. Jednakié są ſkutki, czy ſłońcé z całém niebém około swey osi, czy ziemia około swéy osi obrácá się. 53. Na całéy Ziémi dwa razy w roku w iednymże czasie musi bydź porównanié dniá z nocą. 54. Czému przy biegunach 6. Miesięcy dnia a 6 Miesięcy nocy bywá, i iak té nierówności wykładaią się. 55. Przytoczą rożné ciekawości o Rzekach, sposob bicia tam, przyczyny płyniéniá Rzek, ich prędkość iak zgadnąć, Sztukę równoważéniá, ſpádki wód iak się poznaią, mieysca Ziémi náywyższé, kręcénié się Rzek co ſprawuie? Tudziéż ciekawości o Morzu, własności ich wód, ſposoby oddzielaniá soli od nich, rożné płyniéniá Morza, wylévy i odléwy i t. d.

KLAS-

KLASSA V.

Z FIZYKI DRUGOLETNIEY.

Z MECHANIKI.

Bieg iednostayny. 1. Ruchomość i bieg nierówné maią znaczénia. 2. do wyobrážéniá biegu na co trzeba uwážać? 3. W biegu iednostaynym ciało w równych czasach, równé przebiégá drogi. 4. Jeżeli długość drogi=D. Prętkość=P. Czas=C, będzie D=PC. P=D: C. C=D: P. Jeżeli więc czasy są iednakié, będzie D: d.=P: p. ieżeli prętkości iednakié będzie D: =d C: c. Jeżeli ani prętkości ani czasy iednakié będzie D: d=PC: pc. więc téż będzie Dcp=dCP. a zatém i C: c=Dp: dP. i P: p=Dc: dC. to iest prętkości będą się miały do siebie w Proporcyi prostéy dróg, zwrotnéy czasów.

Bieg składany. 5. Biegiém składanym nazywámy, kiedy Ciało wielą siłóm zgodnym będąc posłuszné drogę iaką przebiégá. 6. W takowym biegu Ciało podług wielkości sił które go poruszaią i podług wielkości kąta, pod ktorym są przyczépioné przebiégá przekątną w tym samym czasie, w którymby przebiégło bok którykolwiek Równoległoboku. 7. Każdy bieg składany można rozebrać na poiedyńczy i przeciwnie. 8. W biegu składanym można zgádnąć iak wielé siły niszczą się przez siebie, i iak wielé wywiéraią mocy na poruszénié bryły. 9. Miáwszy wielé sił zgodnych np. ludzi ciągnących Szkutę, można wynaléźć iednę im równą i na odwrót. 10. Lot ptaków, pływanié ryb i wielé skutków w naturze i Sztuce tłumaczyć można przez bieg składany.

Bieg Przyspieszny. 11. Bryły sobie wolno zostawioné przyspárzaią biegu to iest coráz większé drogi przebiégaią. 12. Przyspárzanié biegu w bryłach sobie zostawionych tak rośnie iak kwadraty z czasów rzecz wielą doświádczéniami stwiérdzona. 13. W każdéy z osobna chwili mieysca przebieżoné są: iak liczby nieparzysté. 1. 3. 5. 7. i t. d. 14. Bieg przyspieszny má swoié granice, inaczéy byłby w Naturze szkodliwy dlá ludzi, Zwiérząt i Roślin 15. Prawidła przyspiesznego biegu, podaią

ią rzetelny sposób miérzéniá wysokości i głębokości dostępnych.

Bieg bryt rzuconych. 16. W biegu brył rzuconych dwoiaki uważá się zapęd, mocy która go wyrzucá i ciężkości. 17. Ciało w takowym biegu iako od sił nierównych i nieiednostaynych, krzywą przebiégá drogę. 18. Jeżeli ostrokręg przetnie się rownoległé do boku, takié przecięcié będzie Parabolą. 19. Wkażdéy Paraboli tak się maią do siebie ucinki na osi iak kwadraty linii porządnych do tych uczynków należącé. 20. Kula z Armaty lub mozdziérza poziomié lub iakokolwiek zukosa wystrzeloná zawsze przebiégá Parabolę.

Sztuka rzuczania Bomb. 21. Sztuka rzucaniá Bomb aż do czasów Galileusza, była niedoskonałą, wynaleziénié iey przypisuie się Maltusowi Anglikowi; lubo ią i Holéndrzy sobie przywłászczaią. 22. Do wyrozumiéniá téy Sztuki, potrzeba mieć wielki wzgląd na silę prochu, kąt pod którym się mozdziérz kieruie, ciężkość bomby i t. p. 23. Szérokości wystrzeléniá (*amplitudo iactus*) maią się do siebie iak wstawy podwoionégo kąta, pod którym się kieruią mozdziérze. 24. Mozdziérz wykierowany pod kątém 45°. naydaléy zanosi bombę 25. Kieruiąc mozdziérz pod równémi kątami od 45°. Bomba na iednym mieyscu padnie. 26. Maiąc wiadomy Mozdziérz iak daleko zanosi bombę pod kątém 45°, zgadnąć iak daleko zaniesie pod którymkolwiek kątém wyniesiony. 27. Można tak wynieść mozdziérz, aby bomba z niego rzucona padła do Bateryi na 2000° lub do iakiégokolwiek naznaczonégo mieysca: 28. Teoryá rzucania bomb chociáz w Powietrzu, które znaczny czyni Ciałóm opór, zgádzá się z doświádczéniami Praktyki.

Mieysce dlá biegu. 29. Mieyscé dlá biegu naysposobnieysze byłaby czczość, naysubtelnieyszé bowiém Ciała iakié np. Powietrzé ciała zostaiącé w biegu mniéy więcéy tamuią.

Prawa ciát w biegu zostaiących. są: 1. Samo Ciało ruszyć się nié może II. Ciało w biegu zostaiącé ustać samo niémoże. III. Jeżeli w biegu następuie iakowá odmiana ta iest proporcyonálna sile tamuiącéy. IV. Jaką siłą Ciało bywá poruszoné taką siłą czyni odpór. V. Ciało biegnącé ieżeli natrafi na zawadę, udziélá iéy albo całéy albo poczęści chyżości.

Bieg odbity. 30. Jeżeli Ciało sprężyste w biegu natrafiá na zawadę

zawadę którey przełámać nié może od niéy odſkakuie, bieg taki biegiém odbitym nazywámy. 31. Takiégo biegu, przyczyną ieſt ciáł sprężyſtość. 52. Bryła sprężyſta spádaiącá na zawadę pionowo, odſkakuie pionowo, rzuconá na ukoś odbiiá się na ukoś. 33. Kąt pod którym ciało wpádá, pod tym samym kątém odbiiá się. 34. Jeżeli promiénie Słońca rownolegle do osi wpádaią pod kątém mniéy 40° uczynią palenié w mnieyszéy czwartéy Części srednicy.

Bieg złámany. 35. Jeżeli Ciało przebiégá przez srzodki nieiednakié wtedy odmiénia swą drógę, i to ſkierowanie biegiém złamanym nazywá się. 56. Jeżeli Ciało w rozciek wpádá pionowo przechodząc z iednégo w drugi, nie łámié się iego droga. Przeciwnie dzieie się ieźli wpáda z ukosa 37. Ciała w rozciekach zanurzoné wyżéy się wydaią niżeli są położoné. 38. Wiadomość biegu złamanégo nader potrzebná do tłómaczéniá wielu ſkutków w Naturze i Sztuce.

Spoczynek i upádek bryt. 30. Powiedzieć co ciężkość? iakié ciężkości ſkutki? co uciążanié? 40. Spoczynek brył uciążaiących nié może bydź tylko w śrzodku Ziémi. 41. Zbiór ciężkości i zbiór wielkości nie iedno znaczą, aczkolwiek tráfić się może, iż na iedén punkt w ciele przypadaią. 42. W każdéy bryle możná wynaléźć zbiór ciężkości tak forémney iako nieforémney. 43. Jeżeli dwie bryły na iakiéy linii maią się do siebie w ſtósunku zwrotnym odległości, będą zoſtawać w spoczynku. 44. Można naléźć wielu brył na iakiéy linii ważących się mieyscé rownowáżéniá się czyli zbiór ciężkości. 45. Jeżeli liniiá kierowná (*linea directionis*) przechodzi za podſtawę, ciało upadać musi, ieżeli zaś nie, ciało bespiecznie od upadku ſtoi. Stąd poznáie się przyczyna czyli budowle od upadku bespiecznie ſtoią czyli nie. 46. Sztuka budowniczá na prawidłach rownowáżénia się zasádzoná rożné do podziwiéniá gmachy powyſtawiała 47. Temiż prawidłami rządzoná bywá sztuka czyniéniá po linach balansów 48. Przez sztukę rownowáżéniá się wykładaią się rozliczné ſkutki w naturze i ſztuce poſtrzégané.

Z STA-

Z STATYKI.

O Pierwszych wyrazach Statyki, i o pierwszéy Machinie drągiém zwanéy.

49. Co iest Statyka? czém się od Mechaniki rożni? dla czego w kraiu dziwnie potrzebná? 50. Co są Machiny? na co wynalezioné? i ilorakié są Machiny 51. w windowaniu ciężárów na co mieć wzgląd potrzeba 52. Co iest drąg? ilorako się uważá? iloraki iest drąg względém położénia siły, podpory i ciężáru 53. Jak na Machinie dowieśdź i obiaśnić Prawo drągóm piérwszégo i drugiégo gatunku służącé. 54. Maiąc wiadomé trzy rzeczy z tych cztérech; siła, ciężár odległość siły, odległość ciężaru, wynaléźć 4tą 55. Jak podzielić iakowy ciężar na drągu na dwie siły nie równé aby niosły ciężár w stósunku swych sił 56. Samév ciężkości drąga mozná użyć do podnoszéniá ciężárów, a gdyby ta niebyła zdólna, iak wyrachowáć siłę maiącą się dodadź do zwyciężéniá odporu? 57. Z wielu miár użyciê drągów miewa swoie trudności 58. Opisać drągi składané i wyrachowáć iak dziwnié się przez nie siła zwiększá. 59. Drąga Rzemiosło w wielu narzędziach Mechanicznych iasno się okazuié, i wielé przezéń wykłáda się skutków.

O Wágach i ich użytku. 60. Co są Szale? ilorakié? na czém dobroć i sprawiedliwość szali zawisła? 61. Przez szale aczkolwiek fałszywé można dostrzédz prawdziwéy wartości Towarów. 62. Jak mozná dostrzedz oszukaniá które przedaiący w szalach popełnić może. 63. Co iest wága Rzymská? czém użyteczniey szá od szalek? 64. Wága P. Kassyniégo i Roberwala má niektóré swoie szczególności 65. Udziáłać wágę z sprężyny dosyć wygodną?

O Kołowrotach. 66. Jak się opisuią kołowroty? iakié ich części? podziáł? użycié? 67. Wszelkié korowroty są silniami z drągów złożonémi? 68. Wkołowrotach siła má się do ciężáru iak zwrótnie promién walca do promiénia koła. 69. Zrobić kołowrót przez któryby daná siła dany podniesła ciężár, albo zgadnąć iak gruby w nim powinién bydź walec, iak długi drąg którym siła włada? 70. Zrobić kołowrot Zurawiém zwany przez któryby dwóch ludzi wielu Rzemieślnikóm materyáłów dostar-

doſtarczać mogli. 71. Zrobić machinę Kaffár zwaną, przez którąby iedén Człowiek potráfił náywiększé pale na most wbiiać.

O Krążkach: 72. Opisać krązki, opowiedzieć ich podział i użycié? 73. Krążek ſtały siły nic nie zwiększa, krążek zaś ruchomy w dwóynasob siłę powiększá. 74. W krążkach siła má się do ciężáru, iak droga od ciężáru przebieżoná, do drogi od siły przebieżonéy, albo iak I. do wielości krążków. 75. Zrobić wielokrązek przez któryby daná siła dany podnioſła cięzár, albo miawszy siłę cięzár, wielość ſzeregów ſznurów wynaléźć resztę. 76. Wyſzczégólnić rózné ułożénié krążków, i opowiedzieć iak się przez któré moc zwiękſzá, 77. Przez krążki sám Rzemieślnik mozé się wznieść do góry.

O kółach zębatych. 78. Co są koła zębaté? w poiedynczych kołach iaki ieſt ſtósunek siły do ciężáru, 79. Wiakimkolwiek rozporządzéniu wielu kółek zębatych, siła má się do cięzáru, iak ſtósunek ſkłádany zębów kułek mnieyszych, do ſtósunku ſkłádanágo zębów kołek większych. 80. Miáwszy cięzár, liczbę kołek większych i wnich zębów, liczbę kołek mnieyszych i wnich zębów, wynaléśdź machinę z kółek zębatych złożoną i ſtósonek kół do siebie na udzwignienié ciężáru. 82. Doſtrzédz, wielé razy obroci się koło mnieysze, zaczém większé ráz się wykręci. 83. Fizycy wyſtawuią nám prawie nieſkończoną kółek zębatych dzielność, 84. Małéy mocy dymu, mozná użyć naporuszénie silni z kółek zębatych złozonéy? 85. Jaki ieſt narząd powozu w którym bez koni wozić się mozná? 86. Jaki ieſt ſkłád wewnętrzny lewaru? iak się przez to narzędzié moc zwiększá? 87. Zrobić młyn, który koń ciągnąc obrácá, albo ſtoiąc, opowiedzieć ſkład młynów wodnych, wietrznych. 88. Użycié kółek zębatych rozchodzić się do wszyſtkich prawié Rzemioſł może z wielkim pożytkiém.

O Równi pochyłéy. 89. Co ieſt Równiá Pochyła? iak się poznaie iéy długość, wysokość, nachylénie? 90. Na równi pochyłéy ciężáry mnieyszą siłą ſprawuią, iakby spadádały liniią pionową. 91. Jeżeli ciało na równi się wspiérá, ciężkość iego cálkowitá, má się do cięzkości względnéy iak długość Równi, do iéy wysokości. 92. Miáwszy kąt nachylénia Równi, i ciężkość ciała na

B niéy

niéy będącégo, można wynaleźć drugi ciężár, któryby go utrzymáł, i przeciwnie.

O Szrubach. 93. Co ieſt Szruba? iloraká? iaki Stósunek siły do ciężáru w Szrubach? 94. Miáwszy siłę, ciężár, obwód walca, wynaleźć odległość gwintu od gwintu? 95. Co ieſt ſzruba uſtawiczná? iaki w niéy ſtósunek siły do ciężáru, kiedy się z kołém łączy? 96. Opisać machinę do wytłaczaniá ſoków w Aptekach używaną. 97. Przez Machiny osobliwie ſkładané wielkich ſkutków dokazywać mozná, tak dalece: że niémasz ciężáru, któryby się sile ludzkiéy oprzyć zdołáł, co ieſt chlubą dlá Rozumu ludzkiégo.

O Klinie i tarciu w Machinach. 98. Co ieſt klin? iaka iego dzielność, gdzie użycié? 99. Jakié doświadczénié obiaśniá nám Teoryą klinu. 100. W klinie, má się siła do ciężám, iak szérokość klinu do iego długości? 191. Wyszczególnić rózné tarciá, które cię we wszyſtkich prawie Machinach trafiaią.

Z HIDROSTATYKI.

102. Co ieſt Hidroſtatyka? iaki iéy zamiár? co ciecze? iloraké ciała w niéy uwazané? 102. Jaki maią do siebie ſtósunek Maſsy, gęſtości, obięciá, w krótkości opowiedzieć. 104. W Cieczach cząſtki wyższe cisną na niższé, to ciśnienié roschodzi się na wszyſtkié ſtrony, i ieſt=. 105. Experymentém dowieśdź, że ciecze niezmiernie do gory pod pion prężą, 106. Zrobić naczynié Anatomiczné, do rozdzieléniá włokién mało widzialnych.

O Naczyniach i prężéniu na ich boki? 107. Wyſzczégólnić rózné naczyniá i one opisać 108. Wnaczyniu iednoſtaynym pionowém dno od cieczy prężoné bywá mocą rowną ciężkości całégo rozcieku. 109. W naczyniu rozwartém dno ciśnioné bywá mocą równaiącą się ciężkości kolumny która nad dném ſtoi. 110. W naczyniu ściśnioném dno tak od płynu bywá ciśnioné, iakby nad nim ſtała kolumna wody, rownaiąca się podſtawie i wysokości tegóż naczyniá? 111. Z ciśnieniá płynów, różné się w naturze i ſztuce tłumaczą ſkutki,

O Naczyniach złączanych. 112. Wyłożyć rożność naczyń złą-

złączonych. 113. W naczyniach złącznych rownych, nierównych, prosto lub na ukos stoiących, płyny iednorodné w równéy stawaią wysokości. 114. Dwa płyny niéiednorodné wnaczyniach złączonych, nie mogą inaczéy stanąć w równowádze, tylko kiedy wysokości ich są w stósunku odwrotnym ważności przyrodnych 115. Opisać Machinę do poznaniá spádku wody, i opowiedzieć iak się ta spádzistość poznaie. 116. Wyszczególnić skutki, które albo natura albo sztuka działa przez naczyniá złączoné.

O Ciałach stałych w rozciekach pogrążonych. 117. Jlorako uważaią się ciała w rozciekach pogrążoné? 118. Każde Ciało stałé w Wodzie pogrążóné, tylé w niéy traci swégo cężáru, ilé wáży woda od niego wypchniętá. 119. Ciało stałé równéy cężkości z cięczą ani pływá ani tonie. 120. Jeżeli ciało od rozcieku iest lekszé na nim musi pływać. 121. Zgádnąć wázność rozcieku, np. Wina w Beczce. 122. Z gadnąć wielé stopa kubiczná rozcieku wáży 123. W zmiankować niektóré miary pospoliciéy używané. 124. Miáwszy zanużoną część szkuty, i ciężkość wody stopy kubicznéy, wynaléśdź ciężár szkuty 125. Miáwszy ciężár szkuty i ciężkość stopy kubicznéy wody, zgadnąć, wielé się szkuty w wodzie pogrąży. 126. Zmiérzyć bryłę nieforémną wielé w sobie má stóp kubicznych. 127. Rożną rozcieków ciężkość oczóm wystawić, albo iak mówią 4. Żywioły. 128. W bryle z dwóch kruszczów złożonéy np. złota i srébra, zgádnąć, wielé iest przymieszanégo Złota, wiele Srébra. 129. Wynaléźć wielé się soli w wodzie, stonéy znáyduie. 130. Ciała tak stałé iak płynné, rożną maią wáżność przyrodną. 131. Pływanie ryb w Wodzie i wielé skutków w naturze i sztuce, przez prawidła Hidrostatyki tłumaczy się.

Z AEROMETRYI.

132. Przez Aerometryą poznaiémy wszystkié własności, i całą moc powietrza atmosweryczného. 133. Około poznaniá tych własności niezbyt dáwno zaczęto się badać pilnie, i doczeczono: zé Powietrzé iest ciało płynné, iż żádná dotąd sztuka niepotráfiła go w stałe ciało zamienić, ciężkié, przezroczysté,

nięprzenikliwé, sprężyſté, przez które głos się rozchodzi, w którém znáyduie się Materya Elektryczná, które zewsząd opasuie Ziemię, i atmoswerą nazywá się. 134. Machiny przez które się własności i moc powietrza okázuią są: Powietrzociąg, Barométr, Ciepłomiérz, Gęſtomiérz, Wilgocmiár, te machiny dały nową poſtać fizyce. Kto był ich wynaláżcą namiénią. 135. Płynność Powietrza na powietrzociągu iasno się dowodzi, i daie się ſtąd poznać z jakich przyczyn na Ziémi wiatry powſtaią. 136. Sprężyſtość w powietrzu tak ieſt okázała, iż nią powietrzé wſzyſtkié inné ciała przechodzi, sama nawet broń wietrzná, nierównie wielkié ſkutki ſprawuie, iak bróń pospolitá. 137. Małá bardzo okoliczność, była pochopém do odkryciá ważnéy rzeczy w fizyce, to ieſt ciężkości powietrza, lubo potém w tym ſzczęśliwé dowcipy wielé prácowały. 138. Które ſkutki przez ciężkość powietrza tłumaczémy też samé przez iego sprężyſtość wykładać można w podobnych okolicznościach, a ſtąd ſprężyſtość powietrza równá się iego ciężkości. 139. Ciężkość powietrza iako innych iego własności wielką liczbą dowodów na Machinach ſtwiérdzámy 140. Obiętości do których powietrze przez ciśnienié ieſt przywodzoné, maią się do siebie w ſtósunku odwrotnym wág, którémi było utłoczoné. Skąd się iaśnie pokázuie że powietrzé atmosweryczné ieſt w różnym ſtanie utłoczéniá, a zatém ciężkości i gęſtości. 141. Kolumna powietrza kiedy się wáży z jnnémi rozciekami, musi oné utrzymywać w ſtósunku odwrotnym wazności przyrodnych. 142. Naznaczywszy wáżność przyrodną ſtopy kubicznéy powietrza i wody, i wiedziáwszy iak wysoko kolumna wody utrzymuie się od ciężkości powietrza, łatwo można zgadnąć wysokość atmoswery, gdyby ta była równéy gęſtości 143. Obserwacyie z Barométrém kilkakrotnie do znacznych wysokości podnosząc go czynioné, dały poznać ſtósunek gęſtości powietrza, do téy obserwacyi używszy niektórych práwd progréſsyi, można wynaléźć wysokość całéy atmoswery. 144. Wyciągnąwszy iak náydokładniéy powietrze z kuli Magdeburſkiéy, a wiedziáwszy tych kul śrzednicę łatwo można wyrachować iaką siłą powietrza té kule są ściśnioné. 145. Jeżeli naznaczymy ſrednicę, okręgu ziémſkiégo w calach=a, a wysokość merkuryuszu w Barometrze

trze

trze naywiększą od ciężkości powietrza utrzymywaną na 29. Calów, będzie cała śrzednica okręgu Ziémi i Oceanu merkuryuſzowégo$=a+58$. a zatém ciężkość całéy atmoſwery, którą. Ziémſki okrąg uciſká będzie w calach kubicznych $= \frac{1914a^2+111012a+2146232}{21}$. Dáwszy náywiększému Okręgowi Ziémi 5400, mil, łatwo ieſt wyrachować tén ogromny atmoswéry ciężár np. w funtach.

Z HIDRAULIKI.

146. Co ieſt Hidraulika? iakich używá ſposobów do daniá wodzie biegu w gorę? i iak kieruie téñ rozciek na korzyść powſzechną lub ſzczególną. 147. Jak wyprowadzić wodę w górę, przez samą ciężkość téyże wody. 148. Przez ciężkość powietrza i ciężkość saméyże wody, można przeprowadzić przez gorę wodę byle niedochodziła 32. ſtóp. 149. Przez ogién można wyrzucić wodę róźnémi ſposobami. 150. Przez ugięcie powietrza czyli przez iego sprężyſtość, można wodę znacznie wyrzucić do góry 151. Przez samę powietrza ciężkość można wodę wyprowadzić w górę. 152. Opisać Pompy, wzmiankować Wynaláżcę, gatunki Pomp, i części iſtotne, z których się pompy ſkładaią opowiedzieć. 153. Przez pompę ssącą wyprowadzić wodę do téy wysokości iak się podobá. 154. Opowiedzieć iaki ſtósunek má zachodzić między siłą, i częściami pompy ssącéy aby podnieść wodę do naznaczonéy wysokości. 155. W Pompach ssących woda może się zaſtanowić w pewnym punkcie, i nie póydzie do góry, chociażby się bieguném robiło iak náydłużéy 156. Opisać Machinę przez którą się pożary ognia ugászaią.

Z HISTORYI RZECZY KOPALNYCH.

156. Rzeczy kopalné dzielimy na 4. Klaſsy, na Ziémie, i kamienie, na sole, na ciała palné czyli tłuſtości podziémné, na pół metalle i Metalle. 157. Co się rozumié przez Ziemie i kamienie, iaki ieſt podziáł ziémi i kamiéni namienią. 158. Opowiedzą

wiedzą które są gatunki Ziémi Alkalicznych, z czém się w naturze łączą, co są ziémie i kamiénie glinkowaté iaki ich podźiáł, gatunki, co są ziémie i kamienie krzemieniſté, iakié ich gatunki i własności? 159. Wyszczególnią kamiénie drogié przeźroczyſté i ciémné, ich céchy, farby, cenę własności, iakié są Dyamént, Rubin, Szafir, Topaz, Szmaragd, Chryzolit, Ametyſt, Hyacynt, Beryl, Opal, Kalcedon, Turmalin, Turkus, oko świata.] i t. d. tudźiéż rękodzielne, ich własności użytki wyliczą, także rzeczy skamieniałé, powleczoné kámieniém, i różné wytłoczéniá.

O Solach. 160. Którémi rożnią się sole od innych rzeczy kopalnych, iak się dzielą w powszechności, które są kwasy mineralné, co sól ługowa? sole obospólné, iaki maią ſkład, gatunki, opowiedzą. Tudźiéż wyszczególnią rożné rodzaie soli, sposób ich wyciągania z ciáł, z którémi w naturze się znáyduią, i użytki do których w życiu ludzkiém ſłużą.

O Ciałach Palnych. 161. Opowiedzą rzetelné céhy ciáł palnych, ich podziáł, gatunki, własności i użytki, które ludzióm przynoszą, osobliwie Naffy, Petroleum, Aswaltu, Bursztynu, Kopalu, Siarki, węgli ziémnych, Torfów.

O Półkruſzczach. 162. Opiszą céchy Półkróſzczów własności, i użytki rodzaie, iakié są żywé Srébro, Nikolt, Arszennik, Bismut, Spieglas, żynek, iak się w naturze znáyduią, i do czego się przydaią.

O Metallach. 163. Opiszą céchy, które różnią Metalle od innych ciał kopalnych, ich rodzaie, gatunki i własności opowiedzą. Tudźiéż przyłączą łatwieyszé sposoby poznaniá tychże Rud, iako to żelaza, miedzi, ołowiu, cyny, Srébra i Złota.

WIADOMOŚCI O ZDROWIU.

164. Co ieſt Anatomiia? na iakié części Anatomicy napádaią wywnętrzaiąc ciało ludzkié? iak się wykładá łaknienié? Co ieſt Temperamént? i té ilorakié są? 165. Sztuka zachowaniá zdrowia które rzeczy wyſtawiá nám przed oczy?

O Powietrzu do zdrowia. 166. Powietrze aby było zdrowé, iakie

kie má mieć przymioty? 167. Powietrzé wychodzącé z węgli, trupów, trunków robiących, prędzéy lub poźniéy śmierć przynosi, 168. Jakié sposoby podaie P. Tyſsot, aby mieć w pokoiu zdrowé powietrzé?

O Pokarmie i Napoiu. 169. Jaki powinién bydź pokarm, którym się kto zasilá? 170. Które rzeczy pomágaią do ſtrawności pokarmów, podług zdaniá P. Tyſsot. 171. Potrawy gotowané w Naczyniach miedzianych, są nader ſzkodliwé, toż można mówić o napoiach gorących, kaffie, winie. 172. Ciągniénié Tytuniu, ſzkodzi, i napóy Herbaty, podług mniemaniá P. Tyſsot. 173. Bardzo zachwalony napóy wody, dlá ſkutków, które ſprawuie, w ciele ludzkiém.

O Ruchawości i Spoczynku. 174. Kto był wynalázcą, gimnaſtyki? dlá czégo ruchawość w ciele ludzkim ieſt potrzebná? w cwiczéniu na które rzeczy uwázać należy? iak wyſzczególnić gatunki ruchawości? i na co wzgląd mieć należy po iéy użyciu?

O Czuwaniu i śnie. 175. Co w nas ſén i czuwanié ſprawuie? kiedy krew idzie do mózgu, nie potrzeba sypiać po obiedzie, ani rozmyślać położywszy się spáć dlá iéy zapobieżéniá.

O Napełniéniu Ciała i wyrzucie. 176. Napełniénié Ciała i wyrzut, znacznie wpływaią do zdrowia. Co ieſt ciekawégo o nieznaczném parowaiu ciała? Lekarſtwa częſto, i nazbyt żołądek rozwalniaiącé, mogą bydź ſzkodliwé podług zdaniá P. Tyſsot. Wypisy z Celsa z Łacińſkiégo na Polſki ięzyk tłumaczyć będą.

KLASSA VI.

Z HISTORYI KUNSZTÓW i RZÉMIOSŁ.

Téy Klaſsy Uczniowie opowiedzą co ſzczególniéyſzego zamykaią w sobie Sztuki następuiącé.

Sztuka robiéniá Porcellany.
Sztuka robiéniá farfur i naczyń z gliny.
Sztuka robiéniá Szkła.
Sztuka udawaniá drogich Kamieni.

Sztu-

Sztuka Drukarſká.
Sztuka wywárzaniá Soli.
Sztuka robiéniá Cegieł.
Sztuka robiéniá Saletry.
Sztuka robiéniá Sukna.
Sztuka robiéniá Kapeluszów.
Sztuka robiéniá Zegarów.
Sztuka robiéniá Cukru.
Sztuka robiéniá Jgieł.
Sztuka chodzéniá około Tytuniu.
Sztuka robiéniá Prochu i Srotu.
Sztuka polepszéniá Tytuniu Kraiowégo.
Sztuka robiéniá Papiéru.
Sztuka Malowaniá.
Sztuka robiéniá Stali.

Wypisy z Pliniusza o Kunsztach i Kunſztmistrzach, z Łacińskiégo na Oyczysty ięzyk wykładać będą.

Z Na-

Z Nauk, Nauczycielowi Fizyki przepisanych, dadzą sprawę pilnieysi Uczniowie, których Nazwiska porządkiem Klass następuią.

KLASSA III.

Bilinſki Piotr
Bellica Jan.
Cencler Jędrzéy.
Czałczyński Tomasz
Częcz Michał.
Częcz Ludwik.
Dębski Szymon *Syn Szambelana J. K. M.*
Dębſki Staniſław.
Dunin Franciszek.
Dorszowſki Maciey.
Dmuchowſki Tadeusz.
Fortunſki Wawrzeniec.
Gołuchowski Woyciech *Hrabia.*
Goczałkowski Antoni *Syn Podcz. Poznan.*
Gliński Franciszek.
Herka Kazimierz.
Hałatkiekicz Franciszek.
Janicki Tomasz.
Kołłątáy Eustachi *Syn St: Serbin:*
Kowalski Jakób
Kosiński Jacek.
Kozłowski Wincenty.
Laſkowſki Jan.
Lekszycki Szymon.
Lichoniewicz Jozef.
Lisiński Jan.
Lgocki Józef. *Syn Podc. Win.*
Lgocki Franciszek *Syn Podc: Win:*
Łodziński Joachim. *Syn Burg: Kr:*
Łupaczewski Jędrzéy.
Łapsinſki Franciszek.
Mrozowski Walenty.
Oraczewski Jozef *Syn Sta: Rogal:*
Piasecki Tomasz.
Rokszycki Kajetan *Syn Miec.Moż:*
Remer Woyciech.
Strowski Jędrzéy *Syn Łow: Czern:*
Szotarski Wincenty.
Tokarski Felix.
Wielogłowski Felix *Syn Skar: Kr:*
Woytałkiewicz Tomasz.
Wolski Franciszek.
Zaboklicki Walenty.
Ziętarski Wincenty.

KLASSA IV.

Brydziński Tomasz.
Bułkowski Stanisław.
Chwalibog Tadeusz *Syn Woyskie: Krak:*
Choynacki Floryan.
Ciempielowicz Kazimierz.
Kochanowski Antoni *Syn Stolnika Sandom:*
Niklewicz Alexander.

Nagór-

Nagórka Wincenty.
Ostrowski Syxtus *Syn Podcz: Rad:*
Otfinowski Wincenty *Syn Burg: Krak:*
Ozaistowicz Maciéy.
Starczewski Władysław *Syn Bur: Piotrkows:*
Kalinowski Ludwik *Syn Star: Lelowsk:*
Libera Jan.
Strowski Sebastyan *Syn Łowczégo Czernichow:*
Walewski Jozef *Syn Woi: Sieradz:*
Zarski Tomasz *Syn Pods: Wenden:*

K L A S S A V.

Birnbaum Karol *Syn Reyment-Fel: W. K.*
Chronowski Michał *Syn Bur: Kr:*
Dunin Jan *Syn Star: Ucis:*
Darowski Michał *Syn Vice-Star: Nowom:*
Juszyński Antoni.
Kapturewicz Kazimierz.
Linowski Xawery *Syn Woy: No:*
Laskowski Wilchelm *Syn Woy: Chę:*
Miroszewski Jan *Syn Cześn: Hali:*
Miroszewski Jacek *Cześn: Hali:*
Piegłowski Stefan *Syn Podko: Siew:*
Pułczyński Kaietan.
Polanski Michał
Romański Grzegorz.
Starzyński Kajetan *Syn Jenerała Woysk J. K. M.*
Syktowski Antoni *Syn. W. R. N.*
Sniadecki Andrzey.
Scheidt Antoni.
Wytyszkiewicz Joachim.
Wiątrowski Sebastyan.
Załuski Kanty *Syn Star: Gróieck:*
Zakulski Marcin.
Zakrzewski Sebastyan.

K L A S S A VI.

Chwalibóg Adolf *Syn Pisarza Grodz: Krak:*
Cichocki Łukasz.
Grochowski Tomasz *Syn Oberszt: Woysk: J. K. M.*
Jaślikowski Ignacy.
Jordan Franciszek *Syn Chor: Zat:*
Kromer Fryderyk.
Kromer Jan.
Stadnicki Xawery *Syn Sta: Cięż:*
Smolikowski Jędrzéy,
Wątorski Walenty.
Wolakiewicz Woyciech.
Zaleski Jozef.

POPIS
Z MORALNÉY, PRAWA i DZIEIÓW LUDZKICH CZTERECH KLASS WYZSZYCH W SZKOŁACH KRAKOWSKICH.

pod dozorém

JOZEFA JANUSZOWICZA

Roku 1785. w Miesiącu Lipcu.

KLASSA III.
Z MORALNÉY

O Przystoynèm obcowaniu w społeczności.

1. Przeznaczenie Człowieka do społeczności rodzi potrzebę obcowania; obcowanie zaś bydź może albo *przystoyné*, albo *nieprzystoyné*.
2. Sprawiedliwość, Dobroczynność, Wstrzemięzliwość, Skromność, Rostropność, Łagodność i Tolerancyá, są to przymioty, od których *przystoyne obcowanie* zawisło.
3. Chciwość zaś, rozrzutność, pycha, gniéw, zemsta, niewdzięczność, obmowa, kłamstwo, wielomówstwo, duch przeciwieństwa, upór w utrzymaniu zdań, i nieprzystoyne żarty, są to wady, które *nieprzystoyne* sprawuią *obcowanie.*

Z HISTORYI STAROŻYTNÉY.

Uczniowie przy opowiedzeniu Dzieiów dawnych Narodów połączać będą Jeografiią, okazuiąc na kartach Ziemiopiskich, położenie Królestw, znakomitszych miast, gór, rzék, i t. d.

Dzieie Afsyryyczyków.

1. Epochy sławnieysze w Dzieiach Afsyryyczyków. 2. Początek Monarchii. 3. Woyny Ninusa. 4. Rząd Semiramidy. 5. Podział Monarchii. 5. Rządy Niniwy do iéy zburzenia. 7. Panowanie Królów Babilońskich.

Dzieie Medów.

8. Epochy sławnieysze w Dzieiach Medów. 9. Dzieie Medów pod pierwszymi Królami. 10. Czyny Fraortesa. 11. Wkroczenie Scytów do Medyi. 12. Ostatni Królowie w Medyi.

Dzieie Persów.

13. Epochy sławnieysze w Dzieiach Perskich. 14. Początek Monarchii. 15. Woyny Cyrusa z Królém Lydów. 16. Rząd Kambizesa. 17. Panowanie Magów. 18. Wstęp na Tron Daryusza, i zatargi pierwsze z Grekami. 19. Woyny Xerxesa z Grekami. 20. Panowanie Artaxerxesa. 21. Zakończenie woyny Greków z Persami. 22. Rządy Daryusza II. 23. Rządy Artaxerxesa II. i powstanie Cyrusa przeciw bratu. 24. Przyczyny haniebnie zawartego traktatu przez Antalcydę. 25. Panowanie Ochusa. 26. Upadek Monarchii i potyczka pod Granikiém. 27. Skutki potyczki pod Arbellą. 28. Koniec panowania Daryusza II. 29. Przyczyny wzrostu i upadku opisanych Monarchiy.

Dzieie Egipcyán i innych znaiomszych w Starożytności Narodów.

30. Epochy sławnieysze w Historyi Egipskiéy. 31. Pierwiastki Egiptu baieczne. 32. Czyny Sezostrysa. 33. Panowanie *Psammetyka*, *Psammisa i Apryesa*. 34 Rządy przywłaszczone przez Amazysa, uwagi o dawności *Fenicyan*, *Scytów*, *Jndów* i *Chyńczyków*.

KLASSA

KLASSA IV.

Z PRAWA NATURY.

1. Jakieby na Człowieka każdégo wkładało powinności przyrodzenie iégo, uczy nás Nauka Prawa Natury, chęć osiągnienia dobra i niemoc uszczęśliwieniá się przeciwnemi przyrodzeniu ſzrodkami, o potrzebie téy Nauki nás przeświadczaią.

2. Z uwagi nad Człowiekiém i iego przyrodzeniém Prawa Natury dochodzimy, do poznania zaś przyrodzenia ludzkiego, trzy mamy sposoby: dotkliwe czucie, iednostayne doświadczenie i rozum.

Potrzeby Człowieká.

3. Człowiek każdy od początku życia, aż do końca onegóż, doznaie rozmaitych potrzéb, z których iedne nazywaią się *gwałtowne*, drugie mniéy *gwałtowne*, trzecie nakoniec *istotne*.

4. Z ścisłego pomiędzy Człowiekiém i rzeczami ziemskiemi zachodzącego związku, wyniká potzeba Instrukcyi i Społeczności. Ludzie zaś tak są zrodzeni, że żyć i umierać powinni w towarzystwie.

Własność Osobistá

5. Człowiek obdarzony potrzebami, które przez samo używanie rzeczy zaspokoić może, má nadane sobie rozmaite sposobności do nabycia rzeczy służące; z tych iedne *siłami ciała*, drugie *siłami duszy* mianuią się. Siły te są ſzczególne dary natury i iedyne ſzrzodki do nabycia rzeczy, a zatém należą do téy Osoby, do któréy są przyłączone i stanowią *Własność osobistą*.

Należytości i Powinności.

6. Własność osobista, cztéry nadaie każdemu człowiekowi Należytości, bez używania których nikt się uszczęśliwić nie może, i oraz wkłada tymże Należytościóm cztery korresponduiące Powinności, od dopełnienia których zawisło wolne użycie wzwyż wspomnionych Należytości.

7. Przez pierwsze trzy Prawa i korresponduiące onym powinności, sprawiedliwość; przez czwartą zaś należytość i powinność oney korresponduiącą, dobroczynność, wyrazá się.

Własność Ruchoma.

8. Z użycia godziwégo sił, czyli z pracy wynika udzielne nabycie rzeczy, czyli *Własności Ruchoméy*. Własność zaś tę zabespiecza każdemu *Sprawiedliwość* i *Interes*; z tégo zaś dwoistégo zabezpieczeniá wynika wolność zamiany iednéy rzeczy za drugą, czyli wolność handlu. *Tu uczynią uwagę nad naturalnemi człowicka stanami.*

Z HISTORYI GRECKIÉY.

1. Początek Greków. 2. Epochy sławniéysze w Dzieiach Greckich.

Epocha I.

Założenie małych Grecyi Królestw.

3. Przychodniowie do Grecyi. 4. Amfiktyon pierwszy Prawodawca. 5. Woyna Troyańska. 6. Rząd Lacedemony. Prawa Likurga. 7. Rząd Aten, Prawa Solona. 8. Zamieszanie w Atenach, Rządy Pizystratytów. 9. Ludzie uczeni w piérwszym Grecyi wieku, i Religiia Greków.

Epocha II.

Początek woyny Greków z Persami.

11. Przyczyny woyny Greków z Persami, pierwszá wyprawa, skutki oneyże. 12. Drugá wyprawá Daryusza do Grecyi, potyczka Marotońska. 13. Zwycięstwa Greków nad Persami pod Termopilami, Salaminą, Plateą i Mykal. 14. Ludzie uczeni w drugim Grecyi wieku. 15. Wychowanie młodzi.

Epocha III.

Początek woyny Peloponezkiéy.

16. Przyczyny woyny Peloponezkiéy skutki onéyże. 17. Ustano-

nowienie trzydziestu Tyranów w Atenach. 18. Wypędzenie trzydziestu Tyranów z Atén. 19. Odwód 10000. Greków. 20. Związek Państw Greckich przeciw Sparcie, przywrócenie nazad murów i potęgi Ateńskiéy. 21. Pokoy Antalcydy, złe skutki onego. 22. Wzrost Tebanów, osłabienie potęgi Spartańskiéy. 23. Zamysły Filippa I. w podbiciu Grecyi, sposoby do wykonania tégo przedsiewzięte. 24. Następstwo Alexandra po Oycu; odniesione zwycięstwa w Europie nad Grekami. 25. Zwycięztwa Alexandra w Azyi nad Persami, Indami. 26. Charakter Alexandra. 27. Ludzie uczeni w trzecim Grecyi wieku.

Epocha IV.

Śmierć Alexandra.

28. Podział Monarchii Alexandra. 29. Konfederacya Acheensów pod wodzą Arata. 30. Opieka Rzymian nad Grekami. 31. Upadek Rzeczypospolitey Acheensów, Zamienienie Grecyi w Prowincyą Rzymską. 32. Bunt Greków za powodém Mitrydata, potłumienie Greków przez Syllę. 33. Ludzie w naukach sławni w czwartym Grecyi wieku.

K L A S S A V.

Z HISTORYI RZYMSKIÉY.

1. Epochy sławniéysze w Dzieiach Rzymskich.

Epocha I.

Założenie Rzymu.

2. Znakomitsze czyny Królów Rzymskich, zacząwszy od Romulusa aż do Tarkwiniiusza pysznego.

Epocha II.

Początek Konsulów.

3. Ustanowienie Konsulów, czyny Brutusa i Publikoli. 4. Interes-

refsowanie się Porseny w przywróceniu Tarkwiniusza, Męstwo Horacyusza Kokles, w odporze nieprzyiaciół, ustanowienie Dyktatury.

Epocha III.

Początek Trybunów.

5. Ustęp Pospólstwa na górę Awentynu, Początek Trybunów plebis. 6. Woyna z Wolskami, postępek Koryolana. 7. Nierząd i kłótnie w Rzymie.

Epocha IV.

Ustanowienie Decemwirów.

8. Ustanowienie Decemwirów, i ich zniesienie.
9. Uchwalenie Trybunów Woyskowych. 10. Ustanowienie Cenzorów. Obleżenie Miasta Wejos i wypędzenie Kamilla.

Epocha V.

Wzięcie Rzymu.

11. Wzięcie Rzymu przez Gaulow, przypuszczenie Pospólstwa do Urzędu Konsularnego. 12. Początek Pretorów, Edylów *Curules* zwanych. Woyna z Latynami i Samnitami. 13. Woyny Rzymian aż do czasu, w którym zostali Panami Włoch.

Epocha VI.

Początek wojen Punickich.

14. Przyczyny pierwszéy woyny z Kartagińczykami, korzyści z niéy wynikłe dlá Rzymian. 15. Woyny Rzymian w czasie przegradzaiącym pierwszą woynę Punicką od drugiéy. 16. Druga Woyna Rzymian z Kartagińczykami.

Epocha VII.

Osłabienie i zburzenie Kartaginy.

17. Woyny Rzymian z Filipém II. Królém Macedońskim i Antyochém Królém Syryi. 18. Trzeciá woyna Rzymian z Kartagińczykami, zburzenie Kartaginy, Koryntu i Numancyi.

Epo-

Epocha VIII.

Grachowie.

19. Bunt niewolników w Sycylii. 20. Rozruchy domowe z okazyi Grachów. 21. Woyny Rzymian z Jugurtą Królém Numidy; Bunt powtórny niewolników. 22. Początek woyny nazwanéy *Bellum Sociale.*

Epocha IX.

Woyny domowe.

23. Woyna domowa Maryusza i Sylli. 24. Bunt Katyliny. 25. Pierwszy i drugi Triumwirat, upadek wolności Rzymskiéy.

Epocha X.

Panowanie Cesarzów.

26. Począwszy od Augusta aż do Teodozyusza, Cesarzów Rzymskich znakomitsze czyny opowiedzą.

KLASSA VI.

Z PRAWA POLITYCZNEGO.

Początek i trwałość Towarzystw.

1. Co tylko ludzie chwycili się Rolnictwa, tak zaráz wynikła potrzeba zkliienia się w Towarzystwo, i uczynienia trwałégo związku, na ziednoczéniu *woli*, *sił*, *i dostatków* zależącego, którégo związku trwałość gruntuie się na potrzebie iego dogodzeń i chętnéy woli związkowych.
2. Towarzystwo takie nie mogło się obéyśdź bez Zwierzchności Naywyższéy któréy poddanie się nie narusza naturalnéy wolności.

Powinności i Należytości Władzy naywyższéy.

3. Rozmąite formy Rządu bydź mogą w iakimkolwiek bądź,

Náy-

Náywyższá Zwierzchność obowiązaną iest pełnić powinności względem Narodu dla dogodzénia potrzebóm onego; náypierwszą zaś Zwierzchności Náywyższéy powinnością iest, ubezpieczenie Narodu, tak wewnętrznie, iakotéż i zewnętrznie. Trzy zaś są istotne do ubezpieczenia Narodu sposoby: pierwszy, ogłaszanie ustáw iaśnie wyrażaiących należytości i powinności Obywatelów, ustanowienie Magistratur Sądowych, i utrzymanie potęgi żołnierskiéy.

4. Drugą Zwierzchności powinnością iest; rozkrzewianie w Narodzie instrukcyi, dwa są istotne do dopełnienia téy powinności srzódki: pierwszy ustanowienie publicznéy dlá młodzieży Edukacyi, drugi: nienaruszona prawá wolność myśleniá, pisania, drukowania, dlá wszystkich pod własném Imieniém, w interefsach Narodu swe pisma wydaiących.

5. Utrzymywać własności wspólne, stanowić podatki, i zachować iak náylepszy porządek w stanowiéniu onych, iest trzecią i czwartą Zwierzchności náywyższéy powinnością.

6. Zwierzchność niebyłaby w stanie dopełnienia powinności wyliczonych, gdyby nié miała przyznanych sobie od Narodu następuiących należytości, z których pierwszá iest: moc użycia wszelkiey siły towarzyskiéy na utrzymanie bezpieczeństwa, tak wewnętrznégo, iak i zewnętrznégo, druga; moc odbierania podátków, szafowania onémi, dla dogodzenia potrzebóm Narodu, trzecia: nadgroda proporcyonalna trubóm, które podéymuie Zwierzchność w uszczęśliwieniu Narodów.

Jakieby zaś były należytości i powinności Narodu, łatwo wiedzieć możná, znaiąc powinności i należytości władzy nayważszéy.

Z PRAWA NARODÓW.

1. Podział ludzi na rozmaite rowarzystwa, czyli Narody, nie zrywá w niczém powszechnéy między mieszkańcami ziemi, społeczności.

2. Naród względém Narodu uważá się iak człowiek względem człowieka, każdy zatém w szczególności Naród, cztery má służące sobie należytości, i cztery tymże należytościóm kor-

res-

responduiące powinności, od dopełnienia których, ani różność Religii, ani większa moc i potęga iednego Narodu nad drugi, uwalniać nie powinna.

O Handlu.

3. Zupełna i w niczém niezatamowana wolność, tak wewnętrznégo, iak i zewnętrznégo handlu, zgodná iest z interesém każdego w szczególności Narodu, a tamuiące takową wolność Narody, iuż to z powodu, ażeby Kraiowe rękodzieła zakwitły, iuż ażeby przeciągnąć na swą stronę w pieniądzach wagę handlu, iuż nakoniec, ażeby założyć tamę zbytkowi, nie tylko zamierzonego nie dostępuią celu, ale nadto niezliczone przynoszą szkody.

O Woynie.

4. Woyna byle tylko z sprawiedliwych pochodziła przyczyn, godziwa iest, oszczędzać krwi ludzkiey i wstrzymywać się od niszczenia maiątków i pustoszenia, iak prętko pokonać można bez tégo nieprzyiaciół, powinnością iest woiuiących.

O Traktatach.

5. Jako między ludźmi, tak pomiędzy Narodami potrzebne są wzaiemne ugody, czyli Traktaty. Do ważności tych, potrzeba; ażeby były wzaiemne, pożyteczne i sprawiedliwe, takowe Traktaty, przez Posłów tylko zawiérane bydź mogą, którym bezpieczeństwo i uszanowanie, dostoieństwu ich przyzwoite, należy się.

Z PRAWA KRAIOWEGO.

1. Podziáł Prawa Kraiowégo. 2. Co przez Prawo Kraiowe Polityczne, co przez Cywilne rozumieć należy? 3. Opisanie Statutów Konstytucyi umów pomiędzy Królém i Narodém zaszłych, i Rezolucyi Rady Nieustaiącéy.

PRAWO POLITYCZNE.

O Rządzie Królestwa Polskiego.

4. Rząd dawny. 5. Początki i wzrost powagi, tak Senatu, iak Stanu Rycerskiégo. 6. Wyobrażenie i liczba Práw Kardynalnych w Konst: 1768. umieszczonych. 7. Treść i liczba Práw *Status.*

O Królu, Królowy, i potomstwie Królewskiém.

8. Czas i miéysce obierania Króla. 9. Kandydaci do Tronu. 10. Prawo obierania Króla. 11. Koronacya Królewska. 12. Prawa i powinności Królewskie. 13. Uwagi nad Królową. 14. Dwór i dochody Królowy. 15. Potomstwo Królewskie.

O Senacie.

16. Senat dzisiéyszy. 17. Powinności Senatorów ogólne. 18. Prawa i powinności Arcy-Biskupa Gnieznieńskiego. 19. Biskupów. 20. Woiewodów. 21. Ministrów *Belli* i *Pacis.* 22. Kasztelanów.

O Stanie Rycerskim.

23. Wyobrażenie Stanu Rycerskiégo. 24. Przywileie Szlachty. 25. Urzędy Stanu Rycerskiégo.

O Seymikach.

26. Początek Seymików. 27. Głos maiący na Seymiku. 28. Porządek seymikowania. 29. Bezpieczeństwo Seymików. 30. Seymiki Relacyine, Deputackie, Gospodarskie, Elekcyi Urzędów Ziemskich.

O Seymach.

31. Początek Seymów, czas składania i trwania onych. 32. Miéysce seymów. 33. Osoby séymuiące. 34. Porządek seymowania. 35. Seymy Extraordynaryyne, Konwokacyyne, Elekcyi, Koronacyi Królów, i konfederacyi.

O Ra-

Rodzice i Potomstwo.

63. Prawa Rodziców względem dzieci. 64. Uwolnienie dzieci z pod władzy Rodziców.

Opieki i Kuratele.

65. Troiaki rodzáy Opiekunów Kraiowych. 66. Obowiązki Opiekunów, granice i nadgroda. 67. Koniec Opieki. 68. Ustawy względem sierot do sądu pozwanych. 69. Kuratorowie i Kuratele.

O Rzeczach.

70. Wyobrażenie rzeczy w prawném rozumieniu uważanéy. 71. Ustawy Kraiowe o rzekach, ieziorach, i morzu. 72. Ustawy o rzeczach znalezionych.

O Donacyach i zapisach.

73. Prawa Kraiowe o Donacyach i zapisach, w powszechności. 74. Kto Tranzakcyi czynić nie może. 75. Tranzakcye domowe przed Aktami. 76. Warunki Tranzakcyi. 77. Fundacye & *pia legata*.

O Testamentach.

78. Prawa Koronne o Testamentach. 79. Exekutorowie Testamentu.

O Sukcessyach.

80. Wyobrażenie Sukcessyi i podział Sukcessorów. 81. Sukcessya *Descendentium*. 82. Działy między Sukcessorami. 83. Sukcessya *Ascendentium*. 84. Sukcessye poboczne *Collaterales*. 85. Tracący Prawa Sukcessyi. 86. Sukcessya Osób Duchownych. 87. Prawo Kaduków. 88. Sukcessye Mieyskie. 89. Prawa Koronne o Sukcessyi Małżonków zapisach, o prawie posagu.

O Dożywociach.

90. Prawa Kraiowe o Dożywociach. 91. Dożywocie na Dobrach Królewskich.

O Kon-

O Kontraktach.

92. Prawa Kraiowe o Kontraktach w powszechności. Ustawy Kraiowe o zamianie. 93. O pożyczkach, albo długu. 94. Konkurs albo *Potioritas*. 95. Ustawy o depozytach. 96. O zastawach. 97. O kupnie i przedaży. 98. O Arendach. 99. O przyrzeczeniu rękoymi.

O Dziesięcinach.

100. Początek Dziesięciny snopowéy i pieniężnéy. 101. Ustawy o kompozytach. 102. *Forum* na sprawy o Dziesięcinach.

O Sądach i Sprawach.

Sądy i Sprawy — Ultimæ instantiæ	Sądy i Sprawy — Primæ instantiæ
Seymowe.	Ziemskie.
Relacyyne.	Grodzkie.
Asesorskie.	Podkomorskie.
Referendarskie.	Kondescensoryalne.
Marszałkowskie.	Duchowne.
Kommissyi Skarbowéy.	Miéyskie.
Woyskowe.	Rektora Akademii Krak:
Kommissyi Edukacyynéy.	
Kompromissarskie.	
Trybunalskie.	

O Procesie.

103. Podział Procesu. 104. Proces Cywilny *ex seriis partium controversiis*. 105. Proces *in Contumaciam*. 106. Proces Kryminalny. Exekucya Procesu.

Z HISTORYI POLSKIÉY.

Sławniéysze w Dzieiach Narodowych Epochy wyliczą, a począwszy od Mieczysława I. aż do Augusta III. znakomitsze czyny Królów i Polaków, pod ich panowaniém żyiących, opowiedzą.

Z Nauki

Z Nauk, Nauczycielowi Prawa i Moralnéy przepisanych, dadzą sprawę pilniéysi Uczniowie, których Nazwiska porządkiem Klass następuią.

K L A S S A III.

Cencler Jędrzéy.
Czałczyński Tomasz
Częcz Michał.
Częcz Ludwik.
Dębski Szymon *Syn Szambelana J. K. M.*
Dunin Franciszek.
Gołuchowski Woyciech *Hrabia.*
Goczałkowski Antoni *Syn Podcz: Poznańs:*
Gliński Franciszek.
Hałatkiekicz Franciszek.
Janicki Tomasz.
Kołłątáy Eustachi *Syn St: Serbin:*
Kowalski Jakób
Kosiński Jacek.
Kozłowski Wincenty.
Lichoniewicz Jozef.
Lisiński Jan.
Łodziński Joachim. *Syn Burg: Kr:*
Łupaczewski Jędrzéy.
Mrozowski Walenty.
Oraczewski Jozef *Syn Sta: Rogal:*
Piasecki Tomasz.
Remer Woyciech.
Strowski Jędrzéy *Syn Łow: Czern:*
Szotarski Wincenty.
Tokarski Felix.
Wielogłowski Felix *Syn Miecz: K.*
Woytałkiewicz Tomasz.
Wolski Franciszek.
Zaboklicki Walenty.

K L A S S A IV.

Bulikowski Stanisław.
Brydziński Tomasz.
Chwalibog Tadeusz *Syn Woyskié: Krak:*
Ciempielowicz Kazimierz.
Choynacki Floryan.
Kochanowski Antoni *Syn Stolnika Sandom:*
Kalinowskii Ludwik *Syn Star: Lelowski.*
Libera Jan.
Niklewicz Alexander.
Otwinowski Wincenty *Syn Burg: Krak:*
Ostrowski Syxtus *Syn Podcz: Rad:*
Ozaistowicz Maciéy.
Siemański Ludwik *Syn Pod: Wiśl:*
Starczewski Władysław *Syn Bur: Piotrkows:*
Strowski Sebastyan *Syn Łowczégo Czernichow:*
Tuski Michał.
Walewski Jozef *Syn Woi: Sieradz:*
Zarski Tomasz *Syn Pods: Wenden:*

KLAS-

K L A S S A V.

Darowski Michał *Syn Vice-Star: Nowom:*
Jankowski Jan.
Juszyński Antoni.
Laskowski Wilhelm *Syn Woyskiego Chęcin:*
Miroszewski Jan *Syn Cześn: Hali:*
Piegłowski Stefan *Syn Podkom: Siewiers:*
Pułczyński Káietan.
Polański Antoni.
Romański Grzegorz.
Sniadecki Jędrzéy.
Starzyński Kajetan *Syn Jenerała Woysk J. K. M.*
Syktowski Antoni
Scheidt Antoni.
Załuski Kanty *Syn Star: Gróieck:*
Zakrzewski Sebastyan.

K L A S S A VI.

Bystrzonowski Xawery *Syn Kasztelana Buski.*
Chwalibóg Adolf *Syn Pisarza Grodz: Krak:*
Cichocki Łukasz.
Grochowski Tomasz *Syn Obersztr: Woysk: J. K. M.*
Jaślikowski Ignacy.
Jordan Franciszek.
Kromer Fryderyk.
Kromer Jan.
Stadnicki Xawery *Syn Sta: Cięż:*
Smolikowski Jędrzéy.
Wątorski Walenty.
Wolakiewicz
Zaleski Jozef.

P O P I S
Z JĘZYKA FRANCUZKIEGO WSZKÓŁACH KRAKOWSKICH
pod dozorém
EMMANUELA DE MURRAY
JĘZYKA TEGÓŻ NAUCZYCIELA.
Roku 1785. w Miesiącu Lipcu.
Uczniowie maią wyłuszczyć Prawidła Języka Francuzkiego w następuiących pytaniach.

KLASSA I.
POCZĄTKUJĄCYCH
Względem wymáwiánia.

1. Co iest głóska ?
2. Jle ich iest w Języku Francuzkim ?
3. Jakie iest ich brzmienie tak właściwe, iak względne, gdy się z innemi połączaią ?
4. Jakim sposobem z tych głósek formuią się zgłóski ?

Względem podziálu Części Mowy.

1. Jak się z głósek formuią wyrazy ?
2. Na ile się części dzielą ?

1. Przedimek.

1. Co ma znaczyć Przedimek ?
2. Jakie iego użycie ?

3. Jloraki iest Przedimek ?
4. Z któremi łączy się Jmionami? i dla czego?

2. *Jmie.*

1. Jlorakiego są gatunku Jmiona ?
2. Jak się używaią i połączaią między sobą?
3. Jakie iest Prawidło na zgadzanie Przymiotnika z Rzeczownikiem ?
4. Jak się zwykły formować stopnie Porównania ?

3. *Zaimek.*

1. Co za własności Zaimka? i iakie iego używanie ?
2. Jlorakie są Zaimki ?
3. Jakie są przymioty ich każdego gatunku? iako też i różnice ?
4. Jakim sposobem używaią się w mowie ?
5. Kiedy maią się połączać z Jmionami? lub nie?

4. *Słowo.*

1. Co są Słowa? ile Klass różności swoiey składaią ?
2. Jle maią form na odmianę swoię słowa?
3. Jle każde ma trybów, czasów, tak składanych iako i nie składanych ?
4. Jak się te czasy składaią iedne z drugich ?
5. Jaką można postrzegać różnicę między czasami przeszłemi, które w tym Języku zdaią się bydź iednego znaczenia?,

5. *Jmiesłów.*

1. Jakie ma używanie Jmiesłow ?
2. Dla czego się dzieli na czynny i bierny ?
3. Czemu rządzi Przypadkami i razem przyimuie rodzay, liczbę i t. d.

6. *Przyimek.*

1. Jloraki iest Przyimek, i którym każdy z nich rządzi Przypadkiem ?

7.

7. *Przysłówek.*

1. Na ile się gatunków dzieli Przysłówek, i iakim sposobem połącza się z słowami?

8. *Spóynik.*

1. Dla czego Spóynik dzieli się na imienny i słowny, iakiemi Trybami rządzi w słowach ten ostatni?

9. *Wykrzyknik.*

1. Do czego służą Wykrzykniki, i co oznaczać maią?

Względem Składni.

1. Co się ma rozumieć przez składnią, dla czego iest troiaka: Szyku, Zgody, i Rządu? i które szczególnieysze Prawidła zachowuią się we wszystkich?

Pisma, w których Uczniowie będą te prawidła wyłuszczać, są dla *Pierwszey Klassy* myśli rozłączone, które kończą Grammatykę Francuzką tu używaną, i cztéry piérwsze Rozdziały Magazynu dziecinnego przez JMć P. de Baumont.

K L A S S A II.

POSTĘPUJĄCYCH I DOSKONALĄCYCH.

Uczniowie tey Klassy opowiedzą wszystkie prawidła wyciągnione z natury Języka Francuzkiego, położone pod Klassą Pierwszą, tak co do głosek i zgłosek; iako też co do rozbioru Mowy i Składni. Tudzież okażą iey różnicę w Francuzkim a Łacińskim języku, a to wszystko wykonaią nayłatwiey, gdy tłumaczyć będą z Francuzkiego na Polski Belizaryusza całego przez J.P. Marmontela, i Maxymy Filozoficzne tegoż Autora, z Polskiego zaś na Francuzki, Historyą na Klassę Trzecią.

PO-

POCZĄTKUJĄCY.

Chwalibog Tadeusz *Syn Woysk: Krak:*
Drożdzewski Franciszek.
Dunin Jan *Syn Star: Ucis:*
Fortuńſki Wawrzeniec.
Grodziecki Wincenty *Syn Miecz: Szadk:*
Kosakowski Bonawentura. *Syn Podst: Nowog:*
Laskowski Wilhelm *Syn Woyskiego Chęciń:*
Lgocki Wincenty *Syn Podc. Win:*
Linowſki Xawery *Syn Woy: No:*
Linowski Rupert *Syn Woy: No:*
Mrozowski Walenty.
Ostrowski Syxtus *Syn Podcz: Rad:*
Oſtrowſki Michał *Syn Podc: Rad:*
Pawłowski Adam.
Rokszycki Kajetan *Syn Mieczn. Mozer:*
Scheidt Antoni.
Stadnicki Jgnacy *Syn Star: Ostrz:*
Syktowski Antoni *Syn. W. R. N.*
Tuczapski Tomasz.
Tarchalski Franciszek.
Wolman Franciſzek.
Wytyszkiewicz Joachim.
Xięski Józef *Syn Miecz: Nowogr:*

POSTĘPUJĄCY.

Darowski Michał *Syn Vice-Star: Nowom:*
Lgocki Józef *Syn Podcz: Win:*
Lgocki Franciszek *Syn Podczasz: Win:*
Łodziński Joachim. *Syn Burg: Kr:*
Łodziński Peregryn.
Oraczewski Kanty *Syn Starosty Rogo:*
Slaski Jan *Syn Pułkownika Woysk J. K. M.*
Załuski Kanty *Syn Star: Groieck:*
Zebrowski Piotr.

P O P I S
W SZKOŁACH KRAKOWSKICH.
Z JĘZYKA NIEMIECKIEGO
pod dozorém

MARIOFILA SZWEWINSKIEGO

w Miesiącu Lipcu 1785. odprawiony.

KLASSA I.
POCZYNAIĄCYCH.

1. Kształt i brzmienie Głósek Niemieckich iestże odmienne od Polskich?
2. Czy tenże maią podział, co Głóski Polskie?
3. Wymawianie Niemczyzny czém się różni od Polszczyzny?
4. Które Zgłóski wymawiaią się długo z podwyższeniem Tonu, a które krótko z zniżeniem Tonu?
5. Jakież prawidła Pisowni, i rozłączenia Zgłósek.
6. Wieleż Części Mowy liczymy w tém Języku?
7. Wieloraki Przedimek, dla czego się tak zowie, i iakie iego użycie?
8. Skąd poznaiemy Imiona podzielne, iaki ich podział, i użycie z Przedimkiem Oznaczonym i Nieoznaczonym?
9. Jloraki Rzeczownik, i przez iakie Cechy poznać do którego Rodzaiu należy?
10. Wieleż Form przypadkowania Rzeczowników i Przymiotników?
11. Co iest początkiem Przymiotnika, i iakie ma zakończenie z Przedimkami?
12. Jakiż podział Stopni, i iaka Forma przymiotnych i przysłówkowych?

13. Jak się zgadza Przymiotnik z Rzeczownikiem w Rodzaiu, Przypadku i Liczbie, i iaka w tém osobliwość zachodzi?
14. Jloraki gatunek Zaimków, iak się przypadkuią, i iakie ich użycie?
15. Jak się czasuie Słowo foremne, nie foremne, biérne, nie osobiste i zaimkowe?
16. Wiele słów posiłkuiących, którym słowom służą, i któré czasy posiłkuią?
17. Jak się dzieli Przedimek słowny, i w których czasach Przedimek rozłączny swoie mieysce odmienia?

KLASSA II.

POSTĘPUIĄCYCH I DOSKONALĄCYCH SIĘ.

1. W czém się zgadza używanie Czasów i Trybów z Polskim, a w czém się różni?
2. Z czego się składa czas przyszły dokonaoy?
3. Jak się tłumaczy czas przeszły w słowach: *muszę*, *chcę*, *mogę*, *każę*, z Trybem bezokolicznym użyty?
4. Jak się uyżwaią Czasy w drugim przecinku, gdy Spoynika *że* opuszczamy?
5. Jak się używa Czas przeszły w drugim przecinku: gdy Spóynika *aby* opuszczamy?
6. Czy według Polszczyzny można zawsze dobrze używać Trybu Bezokolicznego z innym słowem?
7. Któreż są słowa domniemanie znaczące. i iak się po nich Tryb Bezokoliczny tłumaczy?
8. Jak się tłumaczy Jmiesłów teraźnieyszy, przeszły, i kończący się na *szy*?
9. Jak się tłumaczy Jmiesłów teraźnieyszy po słowach *widzę*, *słyszę*?
10. Słowa co do swego Rządu: czy się zgadzaią z Rządem słów Polskich?
11. Przymiotniki znaczące liczbę, miarę, ilość iakiemi rządzą Przypadkami?
12. Jakim Przypadkiem rządzi stopień wyższy i naywyższy?

13.

13. Jaki Rząd Imion, Miast, i Wsi na to pytanie: *gdzie? dokąd? skąd?*
- - Jmion Roku, Miesięcy i Dni Tygodniowych na pytanie: *kiedy? ile razy?*
- - Jmion odległość mieysca, lub czasu znaczących na pytanie: *iak daleko? iak długo?*
14. Któremi Przypadkami rządzą Przyimki, i czy się te zgadzaią z użyciem Przyimków Polskich?
15. Przysłówków użycie iestże w czém odmienne od Polskiego?
16. Jestże co osobliwego względem Spoyników? i Wykrzykników?
17. Względem przeczenia coż uważamy w tém Języku osobliwszego?
18. Wieloraki Szyk Grammatyczny, i iakie względem niego uwági?

Obydwóch Klass Uczniowie z osobna wyliczone zapytauia w przytoczonych przykładach obiaśnią.

TŁUMACZENIE.

Uczniowie obydwóch Klass będą tłumaczyć z Niemieckiego na Polskie powieści dowcipne i Magazyn Dziecinny. W przetłumaczonych zdaniach pokażą Szyk, tudzież Rząd Części Mowy, z których się każda myśl składa, i właściwemi wszystkie odmiany Mowy oznaczą Wyrazami.

ZACZY-

ZACZYNAIĄCY.

Kaspary Franciszek.
Klimke Jerzy.
Kosiński Jacek.
Kotowski Marcin.
Kowalski Jakób
Kubecki Wincenty.
Lgocki Franciszek.
Lgocki Józef.
Oraczewski Jozef.
Paczoski Stanisław.
Rys Jacek.
Sniadecki Andrzey.
Strowski Andrzéy.
Strowski Franciszek.
Sztatler Kanty.
Szymański Józef.
Zakrzewski Sebastyan.

POSTĘPUIĄCY.

Brydzyński Tomasz.
Dunin Ján.
Grochowski Tomasz.
Kaspary Jan.
Kotofki Adam.
Laskowski Wilchelm.
Syktowski Antoni.
Smolikowski Andrzey.
Starzyński Kaietan.
Strowski Sebastyan.
Stocki Ignacy.
Tarchalski Ignacy.
Walewski Józef.
Walewski Woyciech.
Zarski Tomasz.
Zarski Franciszek.

